

DR. BILKEI GORZÓ NÁNDOR RÁKOSPALOTAI KÖTŐDÉSEI

ÍRTA: Kis Emőke

Dr. Bilkei Gorzó Nándor nevével Madarász Viktor (1830. december 14. Csetnek, - 1917. január 10. Budapest) magyar romantikus festő lánya Madarász Adeline (Pest, 1871. május 26. – 1962. február 10. Budapest) élettörténetének olvasása közben találkoztam először. Kemény János „Madarász Adeline (Adél) leveleiből 1903–1931” c. munkájában olvashatjuk, hogy a két világháború között Adeline a kelenhegyi műteremlakásból a 40-es években Zebegénybe költözött. 1945-ben itt érte az ostrom - szerencséjére – ekkor rokona, dr. Gorzó Nándor menedéket nyújtott számára. Adeline Gorzó családjában élt Rákospalotán a Szódliget utca 45/A-ban egészen haláláig. Az ekkor 74 éves festőnőt már javában az a kérdés foglalkoztatta, hogy édesapjának hagyatékát mihamarabb rendezni tudja. Végül a Rákospalotai Múzeum találtatott a legmegfelelőbb helynek arra, hogy apja emlékét ápolják. A továbbiakban látni fogjuk, hogy Bilkei Gorzó élete számos ponton kapcsolódik a Madarász családhoz, és Rákospalotához.

A Gorzó család

Gorzó Nándor 1890. december 14. született Békés vármegyei Gyoma településen, apja Gorzó Nándor (1866–1916) nagykovács mészáros, anyja Madarász Etelka. (1.kép)

1945 után íródott életrajzában nemesi származását az anyai ősökkel a politikus Madarász Józseffel és Madarász Lászlóval vagy Madarász Viktor fes-

A Gorzó család címere

(FORRÁS: BOROVSKY SAMU: MAGYARORSZÁG VÁRMEGYÉI ÉS VÁROSAI/ SZATMÁR VÁRMEGYE NEMES CSALÁDJAI)

tővel kívánja alátámasztani. A rokoni kapcsolat a Gorzó és a Madarász család között tehát első rokoni fokon érhető tetten. A család történetét olvasva - amely visszavezethető az 1339-es évekig- az apai ágon is a (Bereg vármegye) egyik legrégebb, donatiós nemes családjaként tartják számon a Gorzó családot. (2.kép)

Színes életút

Elemi iskoláit Gyomán végezte, érettségét az egri katolikus főgimnáziumban szerezte 1908-ban. Az érettségi után teológia, bölcsészet,- műszaki,

1899		A kereszteltnek					Krisztus urunk születése után 1890 esztendőben. 1899			
Folyó- szám	Év és napja a feltett sz. kereszt- anyák	N o v e	N o m e			A szülők neve, állapota és vallása	A keresztelő szü- re	Észrevételek		
			Érte- ző	Érte- ző	Érte- ző					
16.	1890 július 6. 1890 július 5.	Solán Mária	-	nő	terünye	Kajla Péter endrédi születésű, ek. b. b. b. b. Mária Terézia gyomaendrőd születésű, ek.	Szűcs Gyula gyomaendrőd.	* 1890. július 6. sz. 22. sz. 1.		
17.	1890 július 22. 1890 július 28.	Lajos	f.	-	terünye	Ábrahám Mihály endrédi születésű, ek. b. b. b. b. Károly Mária endrédi születésű, ek.	Szűcs Gyula gyomaendrőd.	Rék. Szűcs Gyula * 1890. szept. 15. sz. 1. sz. 1.		
18.	1890 szeptember 9. 1890 szeptember 10.	Mihály	f.	-	terünye	Ábrahám Mihály endrédi születésű, ek. b. b. b. b. Károly Mária endrédi születésű, ek.	Szűcs Gyula gyomaendrőd.	Rék. Szűcs Gyula * 1890. szept. 10. sz. 1. sz. 1.		
19.	1890 szeptember 18. 1890 szeptember 20.	Székely	f.	-	terünye	Ábrahám Mihály endrédi születésű, ek. b. b. b. b. Károly Mária endrédi születésű, ek.	Szűcs Gyula gyomaendrőd.	Rék. Szűcs Gyula * 1890. szept. 22. sz. 1. sz. 1.		
20.	1890 szeptember 20. 1890 szeptember 24.	Lajos Károly	f.	-	terünye	Ábrahám Mihály endrédi születésű, ek. b. b. b. b. Károly Mária endrédi születésű, ek.	Szűcs Gyula gyomaendrőd.	Rék. Szűcs Gyula * 1890. szept. 24. sz. 1. sz. 1.		
21.	1890 október 9. 1890 október 14.	Ferenc	-	nő	terünye	Ábrahám Mihály endrédi születésű, ek. b. b. b. b. Károly Mária endrédi születésű, ek.	Szűcs Gyula gyomaendrőd.	Rék. Szűcs Gyula * 1890. október 14. sz. 1. sz. 1.		
22.	1890 november 5. 1890 november 6.	Lajos	f.	-	terünye	Ábrahám Mihály endrédi születésű, ek. b. b. b. b. Károly Mária endrédi születésű, ek.	Szűcs Gyula gyomaendrőd.	Rék. Szűcs Gyula * 1890. november 6. sz. 1. sz. 1.		
23.	1890 december 19. 1890 december 23.	Károly Károly	f.	-	terünye	Ábrahám Mihály endrédi születésű, ek. b. b. b. b. Károly Mária endrédi születésű, ek.	Szűcs Gyula gyomaendrőd.	Rék. Szűcs Gyula * 1890. december 23. sz. 1. sz. 1.		
24.	1890 december 24. 1890 december 26.	Mária	-	nő	terünye	Ábrahám Mihály endrédi születésű, ek. b. b. b. b. Károly Mária endrédi születésű, ek.	Szűcs Gyula gyomaendrőd.	Rék. Szűcs Gyula * 1890. december 26. sz. 1. sz. 1.		

A gyoma(endrőd)i katolikus plébánia születési anyakönyve 1849-1895 között

-tanári diplomát szerzett. 1910-ben belépett a jáászvári premontrei rendbe öt év múlva fogadalmat tett, ugyanabban az évben 1915. június 29-én pappá szentelték, ekkor vette fel a Gellért nevet. Premontrei szerzetesként csak négy évig működött 1919 júniusában elhagyta a rendet. 1932-ben a budapesti Pázmány Péter Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Karán is tanult. Az iskoláit tekintve sokoldalú embernek mutatkozott meg, aki nemcsak a műszaki, de a tudomány, a vallás és az irodalom világában is jártas. 1915-től a rozsnyói római katolikus főgimnázium tanára és igazgatóhelyettese. Ebben a termékeny időszakban szaklapokban irodalmi tanulmányokat, a helyi újságban színikritikákat, verseket publikált. Az város kulturális miliőjét teremtette meg azzal, hogy színdarabokat, műsoros esteket rendezett.

Szeretett vadászni, szabadidejében kirándulásokat szervezett, a társasági élet kedvence volt.

A sokoldalú

1920-ig a tanári pályán próbál elhelyezkedni, a Werbőczy István Fiúgimnázium tanára és igazgatóhelyettese. A Felvidék cseh megszállását követően - mivel magyarsága mellett törhetetlen hűséggel kitartott - rendszeres zaklatásnak volt kitéve, és állásából rövidesen menesztették (1922). Elbocsátását követően a Klein és Társa Pipereszappangyártó Rt-hez szerződik, ahol - pénzügyi tapasztalataira építkezve és ezt nagyban kamatoztatva - csakhamar a kisipar ügyvezető-igazgatóhelyettesi posztjára küzdi magát. Rózsnyó tudatos és sovíniszta vágytól fűtött

cseh-szlovákizálása és a személye és nemzetisége iránt továbbra sem szűnő inzultációk miatt úgy dönt, Budapestre disszidál.

1927-ben a Fővárosban alapítja meg a Goó-Haly Automobilkereskedelmi Vállalatot. (3.kép) *A vállalat 1927-1928. folyamán árusította a Rover és Crossley személygépkocsikat, előbbiből 1927-ben 21 darabot értékesített. A teljes Rover állomány 1930-ra 30 darabot tett ki, a Crossley valószínűleg csak bemutatóautó-fázisig jutott.* Az eladott darabszámból sejthető, hogy a vállalkozás veszteségesnek bizonyult¹.

A sikertelen autókereskedés után Gorzó újra a tudományok felé fordul. 1929-1938-ig Pest-Pilis-Solt-Kiskun vármegye levéltári gyakornoka, főlevéltárnoka, egyúttal a vármegyei iroda vezetője és a házi nyomda igazgatója lesz, később politikai okokból nyugdíjazták.

Élet Rákospalotán

Gorzó Nándor életrajzában 1940-42-re helyezik a rákospalotai tápszerüzem alapításának dátumát. Az életrajzi adatok alapján tudjuk, hogy Gorzó Nándor családjával ekkor már biztosan az Erzsébet (ma Szödliget) utca 45. szám alatt lakik. Egy korabeli hirdetésnek köszönhetően pedig azt is tudjuk, hogy az üzem az Erzsébet utca 40. számon futott².

Dr. Gorzó Nándor Goó-Haly Automobilkereskedelmi R.T. reklámhirdetése
(FORRÁS: AUTOMOBIL MOTORSPORT 1927 2. ÉVFOLYAM 24. SZÁM)

A kezdőtőkét két zsidó származású tőkés bocsátotta rendelkezésére. Gorzó szervezőképességének, közigazgatási, politikai és banki-vállalkozói kapcsolatának köszönhetően a tápszergyár virágzásnak indult. A II. világháború éveiben már 70-75 munkást foglalkoztatott. *„Lakóhelye közelében kialakított rákospalotai telepén kurrens cikkeket – kávé- és fűszerpótlót, művaníliát és citromízű teatejesítőt, üdítőital-port és sajtópótléket állítottak elő. A kereskedői ügyleteket is ő tartotta kézben.”*³

Szerencsére fennmaradt egy megrendelés⁴ Gorzó Tápszerüzeméből (5.kép), ahol a vállalatot „Rákospalota, Erzsébet utca 45/a” címen jelöli. A megrendelő bizonyos Koncz Bálint Rákosszentmihály, Rákos út 149. szám alatti lakos, aki vaníliát, szegfűszeget, és fahéjat rendelt Gorzótól. A megrendelésen szereplő dátum 1941. IX. 1-re teszi. Így máris igazolva látszik a tény, hogy az üzem 1942-előtt jött létre a tévesen 1942-es datálással. Érdemes kiemelni, hogy a számlán a Gorzó családi címerét szerepelteti. A négy részre osztott pajzs első cikkejében vörösben, arany korona, a másodikban kékben könyöklő páncélos kar kezében görbe kard, harmadikban kékben egymás fölött két hal, a negyedikben vörös zöld alapon két fenyőfa. Az életrajzát olvasva láthatjuk, mennyire fontos volt számára a származtatás és a felmenőinek nemesi rangja.

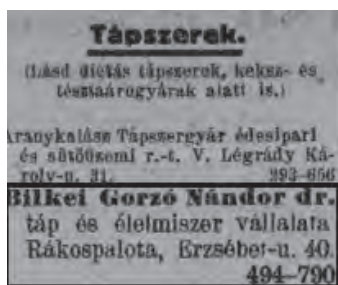
1945-ben a Polgári Demokrata Párt képviselőjében a rákospalotai Nemzeti Bizottság elnöke és Pest megye Nemzeti Bizottságának pedig társelnöke lett. Mind a lakóhelyi, mind a megyei képviselőtestületben fontos pozíciókat töltött be. 1945-50: a

1 <https://www.autoszektor.hu/hu/content/meseautotol-merkurig-45-resz-brit-markak-magyarorszagon-ii>

2 A budapesti egységes hálózat (Budapest és környéke) távbeszélő szaknévsora 1943. január (Budapest)

3 Gyáni Gábor: Fejezetek a polgárság hazai történetéből. Múltunk. 2000. 3. sz. különösen 53-59. o.

4 Magyar Kereskedelmi és Vendéglátóipari Múzeum

dr. Bilkei Nándor hirdetése

(FORRÁS: 1943-AS BUDAPESTI TÁVBESZÉLŐ SZAKNÉVSŐR)

Magyar Kereskedők Országos Központi Szövetség (KOKSZ) társelnöke, a Magyar Kereskedők Országos Szövetségének elnöke.

A háború viszontagságai – forradalmi gondolatok

1945-ben már Madarász Adelinnel kapcsolatban olvashattuk, hogy hatalmas segítséget nyújtott Górzó Nándor és családja azzal, hogy a Zebegényből Budapestre menekülő festőnőt befogadták. Ezt olvashatjuk Pártos Zsigmond üzletársával kapcsolatban is. A családot a meghurcoltatástól megmenekítve a Górzó család magához szállásolta el üzletársának feleségét és lányát. Ugyan további adatot nem találtam olyan családokról, akiket Górzó elszállásolt volt, biztos vagyok benne, hogy a két családi történet nem egyedi eset.

Nyughatatlan természete, és forradalmi gondolatai miatt a politikai életben is igyekezett szervesen részt venni. Önletrajzi megemlékezésében Madarász Viktor festményei által közvetíteni kívánt szemléletet érzi magához legközelebbinek:

„(...)Én ifjú koromban Madarász Viktortól, akinek képei a népi demokrácia méltó büszkeségéeként ma is a Szépművészeti Múzeumban függenek, tanultam meg: mi a demokrácia, mi a magyar forradalmi szellem. (1951-ből)”

Éppen emiatt Górzó sem kerülhette el a háború utáni meghurcoltatást. 1950-ben ugyan visszavonult kis kapacitással, egy-két alkalmazottal működő rákospalotai tápszerüzemébe. Fokozódó hatósági zaklatások érték, teljesíthetetlen adókat róttak ki

rá, majd gazdasági visszaélésekre hivatkozva büntető eljárásokat indítottak ellene. 1953 márciusában letartóztatták, üzemét bezárták, árdrágítás és feketézés vádjával három év börtönre ítélték ugyanazon év júliusban közkegyelemmel szabadult. Forradalmi szemléletéért több ízben megjárta a börtönt, 1957-ben egy évre Kistarcsára internálták. Élete végén magas pozíciótól megfosztva éjjelőrként és lottóárusként dolgozott. A tudományos élet menedéket nyújtott számára, érdeklődése az irodalom- és művelődéstörténet felé fordult, végül 1969. február 4-én hunyt el Budapesten.

BILKEI GÓRZÓ NÁNDOR DR.
TÁP- ÉS ÉLELMISZER VÁLLALATA
RÁKOSPALOTA, ERZSÉBET-UTCA 45/a.
Postatakarékpénztári száma: 9777. Telefon: 49-40-49

194/11.1

Megrendelés 2555
Korcs Balint
Rákospalota, Erzsébet u. 40. cégtől
Rákospalota, Erzsébet u. 40.

Szállítandó:

Fizetendő:

1	palacsinta p	990
1	csokoládé p	1070
1	göngyölgő p	950
		3010

[Handwritten signature]

Megrendelőlap

(FORRÁS: MAGYAR KERESKEDELMI ÉS VENDÉGLÁTÓIPARI MÚZEUM TULAJDONA)